

ABDÜLFETTAH RAUF'UN ŞİİRLERİNDE HİKEMÎ UNSURLAR

Emrah Gökçe

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, emrahgokce@mgü.edu.tr

ORCID: 0000-0003-0980-7719

DOI: <http://doi.org/10.51331/EB10EG>

GİRİŞ

Topraklarının bir kısmı ilk olarak 14. yüzyılın ikinci yarısından sonra, I. Murad devrinde Osmanlı hâkimiyetine girmeye başlayan Makedonya, 1389 Birinci Kosova ve 1448 İkinci Kosova savaşlarında, Türklerin Haçlıları yenmesiyle birlikte bir bütün olarak Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine dâhil edilmiştir. Fethedilen bu topraklara Osmanlı yönetiminin Anadolu'dan Türkleri yerleştirmesiyle birlikte bu bölgede Türk-İslâm kültürü hızla yayılmıştır. Makedonya, Osmanlı döneminde 550 yıl boyunca buralarda yapılan yollar, köprüler, çeşmeler, hamamlar, su kemerleri, hanlar, kervansaraylar ve bedestenler gibi sadece madî alanlarda gelişme göstermekle kalmamış, bunun yanı sıra kurulan medrese, tekke, zaviye gibi çeşitli ilim yuvalarıyla sanat, felsefe, din, kültür, şiir, edebiyat gibi manevî alanlarda da büyük gelişmeler göstermiştir. Özellikle Osmanlı asırlarında, tasavvufî

kültür, Makedonya'nın da dört bir tarafında yayılmış ve bu topraklardaki manevî kültürün gelişmesinde önemli katkılarda bulunmuştur.¹

1910 yılında Üsküp'te dünyaya gözlerini açan Abdülfettâh Raûf, 20. yüzyılda bir divan tertip etmiş olmamakla birlikte, aruz vezni ile klâsik tarzda şiirler yazan şairlerin önde gelenlerindendir.² Şiirleri bir bütün olarak incelendiğinde, pek çok farklı temanın kullanılmış olduğu görülmektedir. Bir vatan şairi olarak karşımızda duran Abdülfettah Rauf'un şiirlerindeki temel değerlerden birinin de hikemî unsurlar olduğu görülecektir. Hikem, hikmet kelimesinin çoğul şekli olup hikmetler mânâsına gelmektedir. Kökeni itibarıyla Arapça bir kelime olan hikmet, lugatte; hakîmlik, bilgelik; Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi lâıyk olduğu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı; Allah'ın kulun kalbine eşyanın hakikatini koyduğu, akılla elde edilemeyen kalbî ilim, eşyanın hakikatini olduğu gibi bilme; Tanrı ile kâinat, insanla âlem arasındaki bağları, âlemle ilgili gerçekleri kavrama ilmi, ledün ilmi; bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen sebep, gizli sebep; Hak ve hakikate uygun, kısa ve mânâlı söz, fizik ilmi, hikmet-i tabiiyye;³ eşyanın hakikatlerini, özelliklerini, yaratılış nedenlerini, eserlerini, etkilerini bilmek ve ona göre amel etmek⁴ gibi mânâlara gelmektedir.

- 1 Cüneys Nureski, "Şuara Tezkirelerine Göre Osmanlı Döneminde Makedonya'dan Yetişmiş Mutasavvıf Divan Şairleri," *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar (İlmî Toplantı)* (2014), 581-82.
- 2 Emrah Gökçe, "20. Yüzyılda Yazılmış Divanların İncelenmesi" (Doktora Tezi, Ankara, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 3-4.
- 3 İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1270/2), (2005).
- 4 İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 187), (2000).

Bu çalışmamızda, Üsküp'te kurulan Fettâh Efendi Eğitim ve Düşünce Derneği araştırma ve katkılarıyla neşredilmeye başlanan Abdülfettah Rauf'a ait *Yine Vatan İçin*⁵, *Garâmî Parçalar*⁶, *Vardar*⁷, *Zulmetten Nûra*⁸, *Ey Yurdum*⁹, *Na't ve Münâcât*¹⁰ isimli şiir kitaplarıyla; Ertuğrul Karakuş tarafından şairin şiir kitapları henüz neşredilmeden önce kaleme alınan "Abdülfettah Rauf'un 'Hilâl' Dergisinde Yer Alan Şiirleri"¹¹ başlıklı yazısında yer alan şiirler tedkik edilerek bu şiirlerde bulunan hikemî unsurlar elden geldiğinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Abdülfettah Rauf'un Şiirlerinde Hikemî Unsurlar

İnsan genellikle öğütü bir başkasına verir; fakat bizim edebî geleneğimizde genel olarak bazı şairler öğüt vermeye önce kendilerinden başlarlar. Yani diğer insanlara bu mesajı kendileri üzerinden ulaştırmış olurlar. Böylelikle verilen öğüdün etkisinin artacağı düşünülür. "Kendime Bir Mev'ıza" başlıklı şiirinde

-
- 5 Abdülfettâh Rauf, *Yine Vatan İçin*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2021).
 - 6 Abdülfettâh Rauf, *Garâmî Parçalar*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022).
 - 7 Abdülfettâh Rauf, *Vardar*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022).
 - 8 Abdülfettâh Rauf, *Zulmetten Nûra*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022).
 - 9 Abdülfettâh Rauf, *Ey Yurdum*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2023).
 - 10 Abdülfettâh Rauf, *Na't ve Münâcât*, haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe & Sevba Abdula (Üsküp: IDEFE Yayınları, 2023).
 - 11 Ertuğrul Karakuş, "Abdülfettah Rauf'un 'Hilâl' Dergisinde Yer Alan Şiirleri," içinde *Üsküp'ün Âkif'i Balkan Şairi Üsküplü Abdülfettah Rauf'un Şiiri Üzerine Makaleler* (İstanbul: Kriter Yayınevi, 2021).

Abdül Fettah Rauf, zamanın kıymetini bilmesi gerektiğini, varlığın sonunun fena olduğunu, gülün yanında muhakkak dikenin bulunduğunu, zevk ile yaşanan bir ânın mânâsının bin elem olduğunu, vefası olmadığını, kabirlerin dehşet verici tahtını, bu dünyada insanın istediği her şeye ulaşamayacağını, dünyada alınan zevkin güneş doğmadan önce görülüp kaybolan geçici aydınlık gibi olduğunu, kâinatın ebedî olarak devam edeceğinin zannedilmemesi gerektiğini, hayatın yaşanan andan ibaret olduğunu, insanın geçmişe çok takılmaması gerektiğini ve insanın geleceğe ulaşmasının da kesin olmadığını estetik bir şekilde vurgulamıştır:

Ganîmet bil ki ey dil! Dem bu demdir

Vücûdun mutlak encâmı ademdir

Görürsün bir gülün kaç hârı vardır

Bir ân-ı zevkin me'âli bin elemdir

Budur hâli budur bu kâ'inâtın

Vefâ etmez sana fânî hayâtın

Temâşâ ettiğin milyonla makber

Birer evreng-i dehhâsı memâtın

Sürer bir ömre âlâm u cefâsı

Neye bilmem değer bir ân sefâsı

Kime vermiş bu kahbe kâm-ı vuslat

Kime olmuş bu dünyânın vefâsı

Cefâsı leyl-i yeldâdır münâsib

Desem zevki safâsı fecr-i kâzib

Yılandır rengine aldanma gâfil

Zehirler olsa da elvânı câzib

Mü'ebbed sanma sen bu kâ'inâtı

Hemân hâlden ibâret say hayâtı

Geçen geçmiş ve dönmez artık ey dil!

Sana kat'î değil elbet şu âtî¹²

“Tegazzül” başlığı ile yazmış olduğu, lirizm yüklü aşağıdaki şiirinde, insanın bu âlemdeki gayesinin irfan neşesine ulaşmak olduğunu, irfan neşesine ulaşmayı bırakarak sadece yeme-içmeyle meşgul olmanın bayağı bir iş olduğunu, insanın hayatiyetini devam ettirmesinin sadece yeme-içmeyle olduğunu düşünenlere insan kalbinin gıdasının dostların sohbeti olduğunu, dostlardan kastının gönül dostları olduğunu, dost zannettiklerinin birçoğunun yılan gibi olduğunu, bilgisiz insanlarla dost olmamak gerektiğini, dünya cehennemine düşmenin cahillerle aynı mecliste bulunmak olduğunu, fazilet sahibi insanların değerini yine fazilet sahibi insanların anlayabileceğini, dalalet düşmüş bir kimsenin Kur’ân’ın kıymetini bilemeyeceğini, dostların kıymetini takdir edemeyen insanın ise körlerden olduğunu vurgulamıştır:

Âdeme âlemde gâye neşve-i irfân imiş

Ekl ü şürb ancak gıdâ-yı süflî-i hayvân imiş

Ey yemek içmekle kâ'im zannedenler ömrünü

Kalb-i insânın gıdâsı sohbet-i yârân imiş

Bak fakat yârân dedim yârân-ı dildir maksadım

Çünkü yârân bildiğin birçokları mârân imiş

Olma nâdâna musâhib zevke sâhib ol gönül

Dûzah-ı dünyâ meğer hem-bezmî-i nâdân imiş

Ehl-i fazlın fazlını erbâb-ı fazl anlar hemân

Kıymet-i irfânı takdîr eyleyen irfân imiş

12 Abdüfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 54.

Kadr-i Kur'ân'ı bilir mi hiç şu zındık-ı mudill

Kıymet-i hûbânı takdîr etmeyen umyân imiş¹³

İrfan sahibi kimseye geleneğimizde ârif denmektedir. Ârif, Allah'ın sırlarını kendisine açmış olduğu, herkesin hemen göremediği manevî gerçekleri gören, idrak eden, maddenin ötesindeki hakikate erebilmiş kimseye denmektedir. Abdülfettah Rauf, *Na't ve Münâcât* ismini verdiği şiir kitabında özellikle “ârif ona derler ki” ifadeleri ile başlayan mısralarda, kendi bakış açısına göre bir “ârif” tanımlaması yapmıştır. Bu şiir Abdülfettah Rauf'un şiirlerindeki hikmet unsurlarını gösteren mühim şiirlerdendir:

*Ârif ona derler ki onunla bula safvet
Her şey' ve ona vermeye bir nesne küdüret
Ârif ona derler ki onun kalb-i bülendi
Bir lahza bile Rabb'ine hiç etmeye gaflet
Ârif ona derler ne zikirden ne fikirden
Bıkmaz ola Allâh'ını hiç bulmaya vahşet
Allâh ile hep dâ'im olup kâ'im olurken
Hiç gayrîsine kalbi onun etmeye ülfet
Ârif ona derler ki onun gözleri girye
Vicdânı ise her dem ede hande-i vuslat
Zâhidlere seyyâr denirse bu cihânda
Âriflere tayyâr diyor ehl-i hakikat
Âriflere sermâye olur kalbdeki îmân
Eyler ki tasarruf onu bir mûcib-i hikmet¹⁴*

İrfana ulaşmanın en mühim vasıtalarından biri Hakk'ı zikirdir. İnsan zikre yani Hakk'ı anmaya devam etmek suretiyle hakikate

13 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 66.

14 Abdülfettah Rauf, *Na't ve Münâcât*, 34.

doğru yol alır. Kendisine hikmet yolu açılır. Şair, “Allâh!” başlıklı, akıcı bir üslûpla yazdığı aşağıdaki şiirinde zikrin hakikatine dair sözler söylemektedir:

*Ön ü son Allâh deyin Allâh için
Cümle şâhlar bendedir o şâh için
Yol açıktır muhlise dergâh için
Gâfil olmak nâ-sezâ âgâh için
En güzel sermâyedir efvâh için
Bin günâhı afveder bir âh için
Cümle esmânın özü Allâh adı
Başka dilde bir mukâbil olmadı
Câna cândır zikrinin üstün tadı
Ya ne buldu kim bu zevki bulmadı
Zikr-i Hak’tır enbiyâdan her hitâb*

İsmi takdîs eder yüz dört kitâb¹⁵

“Yol Budur!... Allah’ın Kulu” başlığını taşıyan şu şiirde şair, insana gitmesi gereken yolun Allah yolu olduğunu, başka fikirlere sapmaması gerektiğini vurgulamıştır:

*Gezme yâd illerde şaşkın şaşkın Allâh’ın kulu!
Yol budur, derman yolu, Rahmân yolu, îmân yolu.
Bilmedim, bilmem, deme! Kalmış atandan armağan;
Ma’bedin, ma’bûdun, öz peygamberin, kıblen ulu...
Avlamak ister kulak verme yabancı seslere!
Sapma garbın fikrine; hüsrân sağ, hüsrân solu.
Hak özüyle, Hak gözüyle bakmalı Hak isteyen;
Sende, bende, canda, tende Hakk’a bin burhân dolu.*

15 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 103.

*Kükremiş Hakk'ın gücü, kaysarları, kisrâları,
Yıktı, kahriyle kırıldı kanlı kuvvetler kolu,
Dinsiz alçaldın; yücelmek istiyorsan kalk, uyan!
Gezme yâd illerde şaşkın, şaşkın Allah'ın kulu!...
Düşüğün yerden diril, davran, didin, koş, yolcu ol!
Yol budur; Kur'ân yolu, im'ân yolu, îmân yolu...¹⁶*

Şair, *Yine Vatan İçin* adlı şiir kitabında Hâtif mahlâsıyla ve “Ey Gönül!” başlığıyla kaleme aldığı şiirinde, tavsiyelerde bulunurken kendi gönlünü merkeze almaktadır. Kendi gönlüne hitap ederek tüm insanlığa seslenen şair, öğüt verirken kendini ön-celemektedir. Bu tarz, önce kendine hitap etme geleneği, klâsik şiirimizde de mevcuttur:

*Örnek al envâra meftûn cân atan pervâneyi
Meyl-i leylâ boş... Bırak bu zevk-i mecnûnâneyi
İstiyorsan Hakk'a lâîk bir muhabbet ey gönül
Sev büyük Allâh'ının en sevdiği bir dâneyi
Başka hiçbir şey ziyâdâr eylemez kalb ufkunu
Aydın et nûr-ı Muhammed'le hemân dilhâneyi
Bir ıstık ki gülşen-i umrâna tahvîl eyledi
İlm ile, irfân ile çöller gibi vîrâneyi
Âb u tâbı kalmamıştı münhasır bir kıt'aya
Feyz ü nûru kapladı her külbeyi kâşâneyi
Doğmasaydı böyle bir şems-i hakikat âleme
Nûrlatırdı kim nasıl bu köhne zulmethâneyi
Dinle ey dil her sözü bir meş'al-i vicdân olur
Dinlemezsen söyle dinlersin a gâfil! Ya neyi
Dinlemezsen kâ'inâtın fahri, yektâ Ahmed'i*

16 Karakuş, “Abdulfettah Rauf’un ‘Hilâl’ Dergisinde Yer Alan Şiirleri,” 125.

*Dinlemek lâyük mü hikmet nâmına efsâneyi
 Tek de kalsam râh-ı aşkında bu cân kurbân sana
 İstemem Şîrînlere Ferhâd gibi divâneyi
 Hâtif'im Allâh'ıma yüksek Rasûlullâh'ıma
 Âşıkım ben sâdıkım ben istemem bigâneyi¹⁷*

Şair, *Zulmetten Nûra* isimli kitabında “Rebâb Ol! başlığıyla yazdığı şiirde yine kendi gönlüne, kendi gönlünün ağlayıp inlemesine hitap etmektedir. Kendisine muhabbet meclisinde rebab olması gerektiğini öğütlemektedir. İkinci beyitte eğer yüce ruhu mamur etmek istiyorsan zayıf cismini ilâhî aşk ile harap etmesi gerektiğini belirtmektedir. Aşksız bir insanın temelde hikmete yani irfana ulaşması zor görünmektedir. Şiirine devam eden şair, şu safa gülbahçesinde bülbül olamasan da yine de kendi dilinde öt de hiç olmazsa karga ol demektedir. Diğer beyitlerde de tavsiyelerde bulunmaya devam etmektedir:

*Ey nâle-i dil bezm-i muhabbette rebâb ol
 Ey eşk-i revân meclis-i cânânda şarâb ol
 Ma'mûr edeyim dersen eğer rûh-ı bülendi
 Ey cism-i za'îf aşk-ı ilâhîyle harâb ol
 Bülbül olamazsan şu gülistân-ı safâda
 Öt kendi dilinden yine sen bâri gurâb ol
 Şeytânları recm etmek için bâri sûzunla
 Âfâk-ı ulâdan yağarak düş de şihâb ol
 Îkâz edeyim dersen eğer kalbini yâ hû
 Rû'yâ-yı halîl görmek için mâ'il-i hâb ol
 Tâc etmek için aşk-ı ilâhîyi başında
 Düş râh-ı hakîkatte tevâzu'la türâb ol¹⁸*

17 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 29-30.

18 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 111.

Sanatın temel gayelerinden biri insanoğlunun bu dünyadaki se-rüvenini tasvir etmeye çalışmaktır. İnsan nasıl bir varlıktır, eşya ve hâdiseleri nasıl idrak eder, neler düşünür gibi konular aslında sanatın da temel konularındandır. Bu dünyada yaşarken hakikat basamaklarını tırmanmaya çalışan, hikmete, irfana ulaşmaya çalışan insanı şair aşağıdaki “İnsân” başlığını taşıyan şiirinde şöyle tarif etmiştir:

*Bekâ ummaz fakat ölmez gibi kör davranır insân
Koşar durmaz, yürür sormaz neler bilsem sanır insân
Civânın hırs-ı hâmundan değil az, ihtirâs-ı pîr
İyâl ü mâl, nice âmâl peşinde aldanır insân
Gece olsa, sabâhı yok gibi meftûr u hayrândır
Olur gündüz gece yokmuş gibi gâfil kalır insân
Benim aklım, benim mâlım, benim hükmüm diye ba’zen
Tefâhür eyleyip bir vaz’-ı Fir’avnî alır insân
Gehî bir tavr-ı pestîye ducâr-ı acz olur Hâtif
Niçin bilmem yine bir hiss-i şeytânî taşır insân¹⁹*

Şair, *Yine Vatan İçin* isimli şiir kitabında “Olursa” başlığını ver-diği hikmet dolu şiirlerinden birinde gönlün irfanın karar kıldı-ğı yer olduğunu, insanın gönül yarasına merhem olarak ihlâsla hep Hakk’ı zikretmesi gerektiğini, her zevkin nihayetinde bir mateme dönüşmesinden dolayı emellerden hiçbir tadın alın-mayacağını, Peygamber’in (sav) yoluna uymak gerektiğini, tövbe etmek gerektiğini, şeytana uymamak gerektiğini, ölümün kaçıl-mamaz olduğunu, insanın dedesi Âdem’e lâayık bir torun olması gerektiğini güzel bir üslûpla beyan etmiştir:

*İrfâna makardır o gönül mülhem olursa
Vahşet mi olur Hakk’a eğer hem-dem olursa*

19 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 48.

İhlâs ile hep zikr-i Huda fikr-i Hudâ'dır
 Dünyâda gönül yarasına merhem olursa
 Bilmem bu cihânın emelinde tâd olur mu
 Her zevki nihâyette eğer mâtem olursa
 Peygamberimin şer'ine tâ'at olur ancak
 Azgın haşarı nefse eğer bir gem olursa
 Gel Tanrı'ya, koş tevbye ey müznib-i mesmûm
 Panzehiri onun tevbedir isyân semm olursa
 Kâr etmez öğüt etmez o âvâreye elbet
 Şeytâna tapıp, nefse sapıp sersem olursa
 Câm-ı eceli bir gün içer kurtulamaz... Yok
 İnsân nice bin bezm-i safâya cemm olursa
 Bâziçe-i sıbyân görünür devlet-i Hârûn
 İbretle gözünde nazar-ı Edhem olursa
 Tuğyân ile elbette olur esfel ü ednâ
 Takvâ ile dünyâda eğer ekrem olursa
 İnsân dedesi Âdem'e lâyük torun olsun
 Hâliyle, hısâliyle eğer âdem olursa
 Tekrîmine mazhar mı sanır kendini Rabb'in
 Fi'liyle, günâhıyla hödük el'em olursa
 İnsâna sa'âdet denilen feyz-i ezelden
 Bir pay mı olur kalbi ile eş'em olursa²⁰

Abdül Fettah Rauf “Denir mi?” başlıklı şiirinde dünya hayatının geçiciliğini, malın mülkün mirasçıya kalacağını, sade bir üslûpla beyan etmektedir:

20 Abdül Fettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 60-61.

Ömrün şu bir ân neş'esine neş'e denir mi?
 Yıllarca çekilmiş şu elemeler ödenir mi?
 Hülyâdan ibâretmiş evet bir tadı varsa
 Hülyâsı yararmış oluşundan da yararsa
 Kim buldu hayâl ettiğini köhne cihânda
 Cânân dediğin bir sem-i sevdâdır o cânda
 Dünyâ-yı deninin ne demek mâl ü menâli
 Mîrâşçıya zevki sanadır derd ü melâli
 Mîrâşçı bulur lezzeti mâl ü menâlin
 Lâkin kazananlar çekiyor derdini mâlin²¹

Şair, *Zulmetten Nûra* isimli kitabında neşrettiği, aşağıya alınmış olan şiirinde insanın cesur olması gerektiğini, tarihî şahsiyetler ve olaylar üzerinden anlatmıştır:

Ümîd al Çaldıran aşmış, cihân şaşmış Yavuz'lardan
 Ölürsen kevser iç Peygamber'e mahsûs havuzlardan
 Sakın miskîne kimse merhamet etmez bu âlemde
 Metîn ol korkma saldırmış bu tavşancıl kuduzlardan
 Harâret al salîb üstünde yağmış Yıldırımlardan
 Hilâl u necmi sakla zulmete dalmış hasımlardan
 Yücelt târîhinin nâmûsunu hür nâmını yükselt
 Sebât et intikâm al korkma ârsız müntakimlerden
 Utan arslan gibi ecdâda tavşan bir hafîd olma
 Kitâbın maşrûku'l-âmâl iken sen nâ-ümmîd olma
 Senin her şey'e kâdir öyle Kâhir bir İlâh'ın var
 Gazâlarda şehîd ol öz firâşında şehîd olma²²

21 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 65.

22 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 30.

Vardar isimli şiir kitabında yer alan şu şiirinde, insanın bu dünyadaki hüzüneren macerasını dörtlükler hâlinde sıralamıştır:

*İrfânla ulaş sâhile dünyâ denizinde
Sandal yürümez ya kırılıp gitse kürekler
Sen kuş gibi düşme kapana dâne peyinde
Kandırmasın aslâ seni elvânlı yemekler
Nâmûs ile şâhâne ziyâfet kuru ekmek
Hayırsızca zehirdir şu reçeller şu börekler
İnsânlara tedbîr ü teşebbüs gerek ammâ
Taktîri değıştirmek için boştur emekler
Ebnâ-yı zamân taptı bugün mansıb u mâla
Dîn oldu giyinmekte, yemekte görenekler
Mihrâbda imâm oldu harâm ibn-i harâmlar
Minberlere tırmandı ilâhî ne şebekler
Hîleyle yalan kaynağı oldu şu ağızlar
Küfrânla riyâ mahzeni oldu bu yürekler
Bir el koparırlar yüzüğü almak için âh
Gerdenlik için baş koparıp kan dökecekler
Bir testiye kulp olmak için toprak olurlar
Bir karyede baş olmak için kış öpecekler
Birkaç gün için ağlayacaklar gülecekler
Âvâre beşer! Sonra da hasret ölecekler²³*

“Nesini” başlığını verdiği aşığıya dercedilen şiirinde şair; dünyanın faniliğini, hayatın hakikatini, arzulanan şeylere ulaşamayacağını, kalp yarasının merheminin bu yarayı verene rıza göstermek olduğunu ifade etmektedir:

23 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 61-62.

Bu hayâtın nesini meyle sezâ bilmeliyim
Gördüğüm zevkinin encâmın cezâ bilmeliyim
Ne figânım işiten var ne de imdâda gelen
Bu yerin altı âteş üstü fezâ bilmeliyim
Hangi şey istediğim vech ile hâsıl oldu
Bu zebûn varlığı mahkûm-ı kazâ bilmeliyim
Kalbimin yarasına merhem olur bir şey yok
Yine dermânı da ben derde rızâ bilmeliyim
Arama boş yere dünyâda sa'âdet a gönül
Bu hayâtı ebedî devr-i ezâ bilmeliyim
Hangi gün ömr-i güzesteşende gönül şâr oldun
Geçmişin giryedir âtîyi kezâ bilmeliyim
Gamı def' eyleyecek çâremi ben istiyorum
Bulduğum çâreyi de gussa-fezâ bilmeliyim
Yâri gönlümde açar yara yed-i kahırla
Gülünü bülbülünü hâr-ı nizâ' bilmeliyim²⁴

Şairlerin öğüt verirken kuru bir üslûba düşme tehlikeleri her zaman vardır. Zira öğüt verirken aynı zamanda sanatlı bir dil kullanmak zordur. Hem öğüt vermek hem de bu öğütleri verirken sanatlı bir üslûp kullanmak sanatkârın ifade gücündeki ihtişamından kaynaklanmaktadır. Bu ifade kudretine ulaşan şairlerden biri de Abdülfettah Rauf'tur. Aşağıdaki şiir bunun güzel numunelerindendir:

Tahsîl-i sanâyi' ediniz, ferd olunuz siz
İkmâl-i ma'ârif ediniz, merd olunuz siz
Gençler ileri, kâfile-i ehl-i terakkî
Geçti, edelim biz geri kalmakta tevakkî

24 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 63.

*Gençler! Koşunuz dîninize, dîn-i cihâna
 Dînsiz yaşamak şâ'ibedir pîr ü civâna
 Nev-i beşerin neyyiridir dîn-i Muhammed,
 İnsâna sa'âdet yolu, bu dîn-i muhalled.
 Gençler geliniz, bunda olur yaraya merhem,
 Gençler geliniz, bunda bulur feyzini âdem.
 Islâh edelim hâl-i perîşânımızı biz
 İhyâ edelim mâzî-i zîşânımızı biz²⁵*

Dünya hayatının geçiciliğini idrak etmek isteyenler, şaire göre kabristanı seyretmelidir. Zira mezarlıklar insana şairin ifadesiyle garip efsaneler söylemektedirler:

*Cihânda mal ü servet zevk u selvetten vuranlar dem
 Mezâristânı seyretsin garîb efsâneler söyler
 Hayât-ı müste'ârın sen ne beklersin masîrinden
 Bugün tâbut olan taht-ı şehin-şâhâneler söyler
 Bu hâk üstünde ufuk altında geçmiş ömr-i bed-bahtı
 İki taştâ kalıp mathûn olan sor dâneler söyler²⁶*

Zulmetten Nûra isimli şiir kitabında “Yıkmadıkça” başlığıyla yazdığı şiirde şair, kulun dinini yıkmadıkça Hakk'ın onun dârını yıkmayacağını, insanın çok acayip olduğunu ve Rabbine yaratılışının gereği olarak hiç bakmadığını, hayırlı işler yaparken sıkıldığını ve devam etmek istemediğini; ama buna mukabil günah işlemekten hiç bıkmıp usanmadığını, kötülüğü âdet edindikten sonra terk etmenin güç olduğunu, canın bedende oldukça huyun çıkmayacağını ifade etmektedir:

25 Abdülfettah Rauf, *Yine Vatan İçin*, 16.

26 Abdülfettah Rauf, *Vardar*, 163.

*Dînini kul yıkmadıkça dârını Hak yıkmıyor
 Pek acâ'ibdir şu insân Hakk'a tab'an bakmıyor
 Hayra ikdâm u devâm etse bezer ammâ garîb
 Mübtelâsı olduğu bir ma'siyetten bıkıyor
 Seyyi'âtı âdet etme terk-i âdet güç olur
 Cân bedenden çıkmadıkça hûy beşerden çıkmıyor²⁷*

Klâsik tarzda şiirler yazan şairlerde “istiğnâ” tavrı denilen bir tavrın takınıldığı görülmektedir. Bu tavır insanın ganî gönüllü olması, küçük şeylere tenezzül etmemesi, kimseden bir ihsan ve iyilik beklememesidir. Aşağıdaki şiirde şair âdeta istiğnâ makamından konuşmuş gibidir:

*Kimseden ihsân u tahsîn beklemez bir âdemim
 Âleme pul vermedi bu sîne-i bîgânemiz
 Kendi vicdânımda buldum zevkimi her şevkimi
 Fikrimizdir bâdemiz vicdândadır meyhânemiz²⁸*

Şaire göre bu dünyada miskinliğe yer yoktur. Çünkü miskin insan bu dünyada da ahirette de utanacaktır:

*Öyle vakvâk ile hak kim bu cihânda kazanır?
 Şerefi baklava mı söyle bu âvâre sanır?
 Kanla irfânla olur varsa hemân ân ile şân
 Bil ki dünyâda da ukbâda da miskîn utanır²⁹*

Şairane bir gurur klâsik şiirimizin hususiyetlerindendir. Şairler genellikle kendileri ile ilgili övünç dolu cümleler kurarlar. Bunun da hakları olduklarını düşünürler. Aşağıya aldığımız üç farklı bentte şair bu tarz şairane bir gurur sergilemektedir:

27 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 135.

28 Abdülfettah Rauf, *Na't ve Münâcât*, 108.

29 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 19.

Bizde bir âleme kâfi gelecek bir şân var
Bizde dünyâyâ ziyâ saçmış olan irfân var
Bizde sahrâları ma'mûre yapan ümrân var
Bizde küfrânları silmiş yüce bir îmân var³⁰
Biz idik maşrıka irfân biz o köhne küreye
Feyzimiz saldı ıstık her bayıra her dereye
Biz oturttuk beşeri Adn'e bakan pencereye
Azmimiz çölleri döndürdü bütün meşcereye³¹
Vardı bir elde kılınç bir elimizde san'at
Başta irfân yüreğimde sonu yok bir rif'at
Altımızda doğudan mağribe sıçrar bir at

Üstümüzde bizi arşa uçuran şehbâlim³²

İnsanoğlu hayatını idame ettirirken bazı sıkıntılara düşer olur. O sıkıntıyı yaşarken sanki o ıstırap hiç geçmeyecek gibi gelir. Bu hakikate vurgu yapan şair, her yokuşun bir düzü olduğunu, her gecenin de gündüzü olduğunu estetik bir şekilde ifade etmiştir:

Sarpsa da korkma sakın her yokuşun bir düzü var
Sarsa da yılma sakın her gecenin gündüzü var³³

Şair, okuyucusuna öğüt vermeyi sürdürdüğü aşağıdaki şiirinde kulun fani alâkalardan sıyrılarak Allah'a dönmesi gerektiğini, hal-ka değil insanı yaratan Allah'a bakması gerektiğini, kendisi cılız olan kullardan bir şey ummaması gerektiğini, kulun da bir gün öleceğini, ölmeyecek olan şaha yönelmek gerektiğini belirtmiştir:

30 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 20.

31 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 21.

32 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 33.

33 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 27.

*Varsa aklın geçiver cânib-i dergâhına dön
Halka bakma seni halk eyleyen Allâh'ına dön
Ne umarsın sana benzer şu cılız kullardan
Kula bakma kul ölür ölmeyecek Şâh'ına dön³⁴*

SONUÇ

1910 yılında Makedonya'nın başkenti olan Üsküp'te dünyaya gelen Abdülfettah Rauf şiirlerinde pek çok konuyu ele almıştır. Üsküp'ün Âkif'i olarak da şöhrat bulan şair için şiirlerindeki temel konuların başında vatan gelmektedir. Pek çok şiir kaleme alan şairin temaları elbette sadece vatanla sınırlı değildir. Oldukça meşakkatli bir hayat süren şairin şiirine bu kasvetli vetire yansımıştır. Sıkıntılar, elemeler insanı olgunlaştırdığı gibi, aynı zamanda hikmete doğru yaklaştırır. Abdülfettah Rauf'ta da bu durum gerçekleşmiştir. İstirapla yoğrulmuş bir nefsin samimi terennümleri olarak zikredilen hikmetli unsurlar kitaplarının neredeyse tamamına sirayet etmiştir.

Onun şiirlerinde hikemî unsurlar genellikle öğüt verme tarikiyle olmuştur. Önce kendine seslenen şair daha sonra da insanlığa seslenmiştir. Hikemî şiir, tabiatı gereği zaman zaman lirazmden uzaklaşabilmektedir; fakat Abdülfettah Rauf'un şiirlerinde kuru bir öğüt verme durumundan ziyade, yaşamış olduğu tecrübelerden yola çıkarak insanların ufkunu açma tarzında bir mekanizma gelişmiştir. Bu ifade mekanizması kuru bir üslûpla değil, akıcı bir surette verilmiştir. Yani şair bir yandan öğüt verirken diğer yandan şiiriyeti ikinci plana atmamıştır.

Abdülfettah Rauf, şiirlerinde hikemî unsurlara yer verirken genellikle bunu bir şiirin tamamına yaymıştır. Şiir bütünlüğünü bozmadan aynı konuyu bir şiirde işleyebilme başarısını

34 Abdülfettah Rauf, *Zulmetten Nûra*, 140.

göstermiştir denilebilir. Bir şiirin tamamı aynı konuya hasredildiği gibi, az da olsa hikemî unsurları şiir mısralarının içine serpiştirdiği de olmuştur. Şiirlerinde bu tarz misallerle karşılaşmak da mümkündür.

KAYNAKÇA

- Abdül Fettah Rauf. *Ey Yurdum*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe ve Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2023.
- . *Garâmî Parçalar*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe ve Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022.
- . *Na't ve Münâcât*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe ve Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2023.
- . *Vardar*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe ve Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022.
- . *Yine Vatan İçin*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe ve Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2021.
- . *Zulmetten Nûra*. Haz. Emre Aracı, Emrah Gökçe ve Sevba Abdula. Üsküp: IDEFE Yayınları, 2022.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
- Gökçe, Emrah. “20. Yüzyılda Yazılmış Divanların İncelenmesi”. Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Karakuş, Ertuğrul. “Abdül Fettah Rauf’un ‘Hilâl’ Dergisinde Yer Alan Şiirleri”. İçinde *Üsküp’ün Âkif’i Balkan Şairi Üsküplü Abdül Fettah Rauf’un Şiiri Üzerine Makaleler*. İstanbul: Kriter Yayınevi, 2021.
- Nureski, Cüneys. “Şuara Tezkirelerine Göre Osmanlı Döneminde Makedonya’dan Yetişmiş Mutasavvıf Divan Şairleri”. *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar (İlmî Toplantı)*, 2014, 581-606.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2000.